

The Greek Review of Social Research

Vol 23 (1975)

23 A'

Η ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του Γαλλικού Διαφωτισμού, του καθηγητή Αύγουστου Μπαγιόνα

Ηλίας Θερμός

doi: [10.12681/grsr.489](https://doi.org/10.12681/grsr.489)

Copyright © 1975, Ηλίας Θερμός

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Θερμός Η. (1975). Η ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του Γαλλικού Διαφωτισμού, του καθηγητή Αύγουστου Μπαγιόνα. *The Greek Review of Social Research*, 23, 193. <https://doi.org/10.12681/grsr.489>

παρουσίασις
βιβλίων

'Η Ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του Γαλλικού Διαφωτισμού, του καθηγητή Αύγουστου Μπαγιόνα, έκδοσις «ΟΛΚΟΣ», Θεσσαλονίκη, 1974.

Η μελέτη του καθηγητή Μπαγιόνα. *'Η Ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του Γαλλικού Διαφωτισμού*, αποτελεί μια αξιόλογη και τολμηρή προσπάθεια να ασχοληθώ με ένα από τα πιο σοβαρά κεφάλαια της ιστορίας του πολιτισμού.

Η θεωρητική βάση του συγγραφέα αποτελείται από τα εξής στοιχεία: 1) «Η μελέτη θα δικαιωθεί θεωρητικά ή ηθικά, αν από το περιεχόμενό της τεκμηριωθεί, έστω και σε πολύ περιορισμένη, έκταση, η αντίληψη ότι οι παραδοσιακές άποψεις είναι δυνατόν να λυθούν από την ιστορία του πολιτισμού είτε θετικά, είτε με την αχρήστευσή τους, είτε με τη μεταβολή της μορφής τους». 2) «Όσο ο πολιτισμός εξελίσσεται τόσο ο άνθρωπος αντιμετώπιζει ένα περιβάλλον που έχει ο ίδιος διαμορφώσει με τα πολιτιστικά του επιτεύγματα». 3) «Πολύ πιο σημαντικό είναι το ερώτημα "Τι είναι πολιτισμός;" παρά το ερώτημα "Τι είναι κόσμος;", αν υποθεθώ ότι στην έννοια "κόσμος" αντιστοιχεί κάποια ξεχωριστή πραγματικότητα». 4) «Το ερώτημα περί "κόσμου" ταυρίζεται σε μία κοινωνία με όχι πολύ προχωρημένο πολιτισμό, ή οποία αντιμετώπιζει ένα φυσικό περιβάλλον που ούτε έχει γίνει γνωστό ούτε έχει μεταβληθώ από τον άνθρωπο».

Εκκινώντας από την προϋπόθεση ότι «η ιστορία του πολιτισμού αποτελεί την πιο θεμελιώδη επιστήμη του ανθρώπου» και βασίζομενος στον πιο πάνω θεωρητικό πλαίσιο, ο συγγραφέας αναπτύσσει, με καταπληκτική σαφήνεια, την ιστορικότητα της συνείδησης, όπως εκφράζεται μέσα από τα κύρια ρεύματα του Γαλλικού Διαφωτισμού.

Παράλληλα με το ρόλο της συνείδησης στο Γαλλικό Διαφωτισμό εξετάζεται στο βιβλίο και η αντίληψη για την ιστορικότητα της συνείδησης στην αρχαία ελληνική σκέψη, ή χριστιανική σκέψη, ή φιλοσοφική σκέψη του δεκάτου έβδομου αιώνα, και οι προεκτάσεις του Γαλλικού Διαφωτισμού στην εποχή μας.

Η συστηματική ανάπτυξη του θέματος θεμελιώνει σε μεγάλο βαθμό το θεωρητικό πλαίσιο από το οποίο ξεκινάει ο συγγραφέας. Η ώριμη αναλυτική διαδικασία και η διαύγεια και σαφήνεια της γλώσσας είναι θετικά στοιχεία που συμβάλλουν στην πραγμάτωση των σκοπών του συγγραφέα.

Το θεωρητικό πλαίσιο όμως από το οποίο ξεκινάει ή μελέτη δεν είναι δυνατό να θεωρηθώ αποδειγμένο στο σύνολό του, και ταυτόχρονα επιτρέπει διαφορετική αντίληψη πάνω στη σχέση Κόσμος-Άνθρωπος-Πολιτισμός-Κοινωνία. Η θέση του συγγραφέα πως μία κοινωνία που προβληματίζεται πάνω στο ερώτημα «Τι είναι πολιτισμός» έχει πιο προχω-

ρημένο πολιτισμό από την κοινωνία που έρευνά το ερώτημα «Τι είναι κόσμος», δεν φαίνεται πως είναι δυνατό να θεμελιωθώ άπολυτα. Τόσο ο πολιτισμός όσο και ή έννοια κόσμος είναι δυνατό να εξεταστούν σάν αλληλοεξαρτώμενα και εξελισσόμενα φαινόμενα. Η αντιμετώπιση της σχέσης Πολιτισμός-Κόσμος πρέπει να συμπεριλάβει και την ύποδομη Ύλη Τεχνολογία-Επιστήμη-Ενέργεια. Το φυσικό και πνευματικό περιβάλλον δημιουργούν σχέσεις αλληλοεξάρτησης και αλληλοεπίδρασης με εξελικτική διαδικασία.

Ενώ ή παρατήρηση του συγγραφέα φαίνεται να ισχύει στη φεουδαρχική και βιομηχανική κοινωνία, όπου ή διάσπαση ασχολείται στην πρώτη με το φαινόμενο κόσμος και στη δεύτερη με τον πολιτισμό, μία μελλοντική κοινωνία που λειτουργεί στη μεταβιομηχανική εποχή θα πρέπει να αντιμετώπισει το πρόβλημα Πολιτισμός-Κόσμος σε σχέση αλληλοεξάρτησης και κάτω από το πρίσμα μίας σφαιρικής αντίληψης.

Το έργο του καθηγητή Μπαγιόνα αποτελεί σοβαρότατη προσφορά στο προβληματισμό της σύγχρονης ελληνικής φιλοσοφικής και κοινωνικής σκέψης. Πολύ σωστά συνειδητοποιεί ο συγγραφέας το φαινόμενο της αντιστορικότητας του νεοελληνικού στοχασμού που εκφράζεται μέσα από την ιρρασιοναλιστική τάση με κύρια στοιχεία τον υπερβολικό ύποκειμενισμό, δογματισμό και τη μηχανιστική αντιμετώπιση των προβλημάτων. Η συστηματική μελέτη της ιστορικής εξέλιξης της συνείδησης είναι βασική προϋπόθεση για μία ορθολογική και σφαιρική κατανόηση του ελληνικού πολιτισμού. Άς έλπισουμε ότι αυτή ή μελέτη θα γίνει το έναυσμα για την αναζήτηση και τη δημιουργία μίας ώριμης κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ήρωσποικότητας του σύγχρονου Έλληνα.

Καθηγητής ΗΛΙΑΣ ΘΕΡΜΟΣ
Πανεπιστήμιο Texas A & M
College Station, Texas

Paul Henri Stahl (έκδ.), *Ethnologie de l'Europe du Sud-Est*, Paris, La Haye: Mouton, 1974, σ. 312.

Η περίοδος από τις πρώτες της Κωνσταντινουπόλεως μέχρι και της εφαρμογής της αρχής των έθνων στον, κατά τον δέκατο ένατο αιώνα, μολονότι είναι ζωτικής σημασίας για τη σπουδή της ιστορίας των βαλκανικών λαών δεν έχει με-